

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Boekbespreking van: De Sociaal-Economische Raad en de ministeriële verantwoordelijkheid

Tegelaar, J.

Citation

Tegelaar, J. (1970). Boekbespreking van: De Sociaal-Economische Raad en de ministeriële verantwoordelijkheid. *Acta Politica*, 5: 1969/1970(1), 97-98. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3451201>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3451201>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

geschiedt hier niet — terecht gezien Nooij's probleemstelling maar tot teleurstelling van de politiek geïnteresseerde lezer. Deze teleurstelling geldt temeer daar Nederlandse verkiezingsonderzoekers op dit punt interessant materiaal aandragen, waarvan Nooij jammer genoeg op geen enkele wijze gebruik maakt. Het vertrekpunt van de probleemstelling ligt in de houding die Nooij bij twee verschillende categorieën van boeren veronderstelt: een categorie landbouwers, die zich voor een verbetering van hun situatie vooral op de overheid verlaten en een groep agrariërs, die meer heil verwacht van persoonlijke initiatieven op het eigen bedrijf. Verondersteld wordt, dat zij die bij de overheid zekerheid zoeken meer traditioneel zijn ingesteld en de initiatiefnemers meer modern zijn. Het — vooral door Wageningse sociologen gehanteerde — begrip 'traditionalisme' blijkt in de empirie in hoge mate het verschijnsel te dekken, dat geïndiceerd wordt door hoge scores op de autoriteitsschaal. Met betrekking tot deze schaal streeft Nooij naar een integratie van psychologische en strikt sociologische verklaringen voor extremisme. Hij poneert dan: de combinatie van een psychische predispositie — de z.g. autoritaritan personality — met een vorm van maatschappelijke desoriëntatie leidt tot extremisme. Binnen deze maatschappelijke desoriëntatie onderscheidt Nooij drie vormen: anomia, relatieve deprivatie en structurele marginaliteit. Het gaat dus om toetsing van de hypothese, dat vooral de boer die steun van de overheid verwacht, traditioneel is, autoritair denkt, zelf een geringe mate van integratie ervaart (anomia), een discrepantie aanwezig acht tussen de wenselijke en feitelijke situatie (relatieve deprivatie) en tenslotte marginale maatschappelijke posities bekleedt (structurele marginaliteit), neiging vertoont tot extremisme, in casu sympathie koestert voor de Boerenpartij. Daardoor ontstaat overigens een botsing tussen de sympathisanten van de Boerenpartij en haar officiële leer, die juist het overheidsingrijpen (in de landbouw) wil terugdringen.

Deze hypothese toetst Nooij in enkele landbouwgebieden in afzonderlijke, kleine onderzoeken middels mondelinge of schriftelijke ondervraging van landbouwers. Ofschoon hij de eerste twee surveys (Liemers en Noordwesthoek van Brabant) proefonderzoeken noemt, worden de resultaten ervan toch gepresenteerd bij de data van het laatste onderzoek in de Krimpenerwaard onder 296 boeren. Dit laatste gebied noemt hij niet-atypisch voor Nederland, zij het dat bijna een kwart der respondenten op de S.G.P. stemt, waarmee de zeggingskracht van het onderzoek in politiek ernstig wordt aangetast. Omdat Nooij slechts 14 boeren vindt die zeggen op de Boerenpartij gestemd te hebben, wordt de steun aan de Boerenpartij gemeten via een ingewikkeld geconstrueerde Boerenpartij-sympathieschaal. Zowel de constructie van ook enkele andere schalen als de rapportering van de onderzoeksresultaten maken op de niet specifiek statistisch geschoolde lezer een zeer conscientieuze indruk. Het onderzoeksverslag is op vele plaatsen een intelligente worsteling met 'eigenwijze' gegevens, hetgeen als voorbeeld van bewijsvoering leerzaam is doch ook vermoeit. Aan de diepgaande statistische analyses van Nooij wordt geen recht gedaan door de resultaten van zijn onderzoek in enkele regels te persen, zij het dat de vele meerdimensionale tabellen vaak leiden tot verwerping van de hypothesen. Het materiaal geeft overigens meer steun aan de veronderstelde activering door de maatschappelijke desoriëntatie dan door een autoritaire persoonlijkheid in de richting van extremisme.

De degelijkheid en de empirische oriëntatie die Nooij in zijn proefschrift gedemonstreerd heeft, doen hopen dat deze auteur ook zijn kennis van thans niet beschreven aspecten van de Boerenpartij en van het proces waarin het landbouwbeleid in het algemeen tot stand komt, op dezelfde wijze voor anderen toegankelijk maakt.

L. P. J. DE BRUYN

SCHOLTEN, G. H., *De Sociaal-Economische Raad en de ministeriële verantwoordelijkheid*

Meppel (Boom), 1968. —553 p. f 35,—.

In zijn proefschrift behandelt G. H. Scholten de vraag in hoeverre de invloed van de SER-adviezen op de sociaal-economische regeringsbeslissingen de feitelijke verantwoordelijkheid van de betreffende minister tegenover het parlement ondergraft. Ten aanzien van negen adviezen, c.q. groepen van adviezen wordt nagegaan of tengevolge daarvan de ministeriële verantwoordelijkheid in het gedrang kwam.

Hierbij worden zes typen van situaties onderscheiden, lopend van volstrekt vrij staan van de regering en kamer t.o.v. het advies, tot het ontbreken van enig standpunt bij minister en volksvertegenwoordiging totdat het advies werd uitgebracht. Het onderzoek van de negen gevallen leidt tot de conclusie, dat zich slechts in één geval een situatie heeft voorgedaan waarbij ministeriële verantwoordelijkheid in ernstige mate werd aangetast, namelijk toen de SER in een unaniem vastgesteld advies met een compromis kwam, waaraan regering noch kamer iets konden veranderen. De schrijver komt op grond hiervan tot de hypothese, dat uitholling van de ministeriële verantwoordelijkheid tengevolge van SER-adviezen zich slechts bij uitzondering zal kunnen voordoen, namelijk indien een unaniem advies wordt uitgebracht aan een innerlijk verdeeld of niet voldoende door de regeringspartijen gesteund kabinet, terwijl voorts de kamer zich geen zelfstandig oordeel vormt over het geadviseerde en de regering niet ter verantwoording roept over het betreffende beleid.

De studie van de negen soorten adviezen beslaat verreweg het grootste deel van het boek. Behandeld worden een drietal adviezen op economisch gebied uit 1954, 1955 en 1956, een viertal adviezen op sociaal-economisch terrein en twee soorten adviezen op het gebied van de sociale verzekering. De schrijver is zeer conscientieus te werk gegaan en heeft een indrukwekkende hoeveelheid materiaal verwerkt. De methode waarvan hij zich daarbij bedient is kwalitatief; uit hamerstukken en perscommentaren wordt gevolgd hoe de gedachtenvorming bij regering en parlement zich heeft ontwikkeld en welke rol de SER-adviezen daarbij hebben gespeeld.

Men moet bewondering hebben voor de systematische wijze waarop Scholten deze weerbarstige materie heeft aangepakt. Het is voor de onderzoeker-buitenstaander vaak een bijzonder zware opgave om achter de motiveringen en tactieken van beleidsvormers te komen. Het valt op dat in dit geval kennelijk weinig gebruik is gemaakt van de methode van het mondelinge interview en dat voornamelijk is volstaan met het raadplegen van schriftelijke openbare bronnen. Het zou interessant zijn eens door middel van een enquête bij sleutelfiguren na te gaan of hun indrukken in dezelfde richting wijzen als de conclusies van de auteur. Daarbij zou echter wel een handicap vormen dat, zoals de schrijver zelf reeds opmerkt, de SER niet aan 'nacalculatie' doet ten aanzien van het effect van zijn adviezen.

Met de keuze van zijn onderwerp heeft dr. Scholten een belangrijke en actuele problematiek aangesneden, die betrekking heeft op de wijze waarop in een moderne parlementaire democratie beleidsbeslissingen van de overheid tot stand komen. Zijn proefschrift heeft daarbij vooral de verdienste dat het laat zien hoe met gebruikmaking van algemeen toegankelijk documentatiemateriaal de besluitvorming kan worden doorgelicht. Als monografie over het functioneren van de SER als belangrijkste sociaal-economisch adviescollege van de regering mist het naar mijn mening de zeer belangrijke dimensie van de SER als katalysator in het rijpingsproces van de maatschappelijke meningsvorming. Dit heeft wellicht

te maken met de filosofie achter het boek, welke de SER voornamelijk wil zien als een 'voorverwerkingsinstituut' voor politieke eisen op sociaal-economisch gebied. De door de auteur zelf ook genoemde opvatting van onder meer Romme en Roemers, dat het opvolgen van een eenstemmig advies voor de regering een eigen belang in de overwegingen moet worden toegekend, los van de inhoud van het advies, krijgt m.i. te weinig relief. De opvatting van de schrijver dat de ideale situatie die is, waarin de regering volstrekt vrij staat ten opzichte van het advies, biedt geen ruimte voor de spelregel dat de regering zou moeten verantwoorden dat het belang van de afwijking groter is dan de zelfstandige waarde van het opvolgen van het advies. Uit een oogpunt van theorievorming zou het interessant zijn geweest indien aan deze mogelijkheid meer aandacht was besteed. Deze kritische opmerking doet echter niet af aan onze waardering voor de methodische en heldere, zij het wat wijldropige behandeling van de stof welke dit boek tot een gedegen politicologische descriptie maakt.

J. TEGELAAR

MEDEDELINGEN

MEDEDELING VAN DE REDAKTIE

Professor Hoogerwerf heeft zich in verband met toegenomen werkzaamheden genoodzaakt gezien af te treden als redakteur van ACTA POLITICA. De redactie spreekt gaarne haar dank uit voor het vele werk dat hij in de loop der jaren als redakteur heeft verricht. Het verheugt haar dat hij voortaan als lid van de Commissie voor de Publikatie van de Nederlandse Kring voor Wetenschap der Politiek toch een direct contact met het blad zal blijven onderhouden. Zijn plaats in de redactie wordt met ingang van dit nummer ingenomen door drs. D. Boonstra, wetenschappelijk medewerker van het Sociaal-Wetenschappelijk Instituut (afdeling politicologie) van de Vrije Universiteit.

MEDEDELING VAN DE SECRETARIS VAN DE NEDERLANDSE KRING VOOR WETENSCHAP DER POLITIEK

IPSA-congres 1970 — Van 31 augustus tot en met 5 september 1970 zal in München het achtste congres van de International Political Science Association bijeenkomen.

Het programma van dit congres is als volgt:

A. Plenaire zittingen

- 1 Kwantitatieve en mathematische methoden in de politicologie
Rapporteur: prof. Karl Deutsch, Harvard University;
- 2 Regeringsorganisatie en elitevorming in Europa
Rapporteur: prof. Klaus van Beyme, Universiteit van Tübingen;
- 3 De kerk als politieke instelling
Rapporteur: prof. Léo Moulin, Europa College, Brugge;
- 4 Modellen en methoden bij de vergelijkende studie van natievorming
Rapporteur: prof. Stein Rokkan, Ch. Michelsen Instituut, Bergen, Noorwegen.

B. Speciale bijeenkomsten

- 1 Europese integratie
Organisatie: Jean Rabier, directeur van de afdeling pers en informatie van de E.E.G.;
- 2 Vergelijkende studie van locale politiek
Organisatie: Prof. Jerzy Wiatr, Academie van Wetenschappen, Warschau;
- 3 Voedsel en politiek
Organisatie: Josué de Castro, President van het Internationale Centrum voor Ontwikkeling;
- 4 Psychologie en politiek.
Organisatie: Prof. Arnold A. Rogow
City University of New York;
- 5 Recente ontwikkelingen in de politieke theorie
Organisatie: Prof. Stéphane Bernard, Vrije Universiteit, Brussel;
- 6 Financiering van de politiek
Organisatie: Prof. R. S. Milne, University of British Columbia;
- 7 Biologie en politiek
Organisatie: Prof. Albert Somit, State University of New York;
- 8 De theorie van de internationale betrekkingen
Organisatie: Prof. Ernst Otto Czempel, Universiteit van Marburg/Lahn;